

**ЗА РАЗВИТИЕТО НА ЖИВОТНОВЪДСТВОТО
В БЪЛГАРИЯ**

Дончо Дончев, Поли Рукова

Животновъдството е важен отрасъл на селското стопанство. То предоставя хранителни продукти на населението, суровини за хранително-вкусовата, текстилната, кожаро-кожухарската и обувната промишленост. Осигурява естествен тор за растениевъдството. Някои от домашните животни се използват за теглителна сила в личните стопанства. В напредналите капиталистически и социалистически страни, както и в страните с хумидни климатични условия (Западна Европа, Канада, Аржентина) този отрасъл изпълнява водещи селскостопански функции.

В България, сравнен с растениевъдството, той продължава да изпълнява второстепенна роля (с изключение на 1984 г., когато съотношението е 47,6 : 52,4 в полза на животновъдството). Полаганите грижи от АПК за по-пълното задоволяване на животните с концентрирани, комбинирани, сочни и груби фуражи са недостатъчни. С бавни темпове расте броят на домашните животни, а в сравнение с последната предвоенна година и първите години на социалистическото строителство намалява този на биволите, конете, козите, мулетата и катърите (табл. 1). От много години броят на основните видове селскостопански животни (говеда, свине, овце, птици) в социалистическите селскостопански организации и поделения е значително по-голям от този в личните стопанства. Както в обществените, така и в личните стопанства се обръща голямо внимание на научните подходи при отглеждане на животните — подобряване на породния състав, усъвършенстване на качествения състав на фуражната база, увеличаване на дела на концентрираните и комбинирани фуражи, повишаване продуктивността на основните видове селскостопански животни.

В резултат от интензификацията на производствения процес в животновъдството през периода 1939—1983 г. средният млеконадой от фуражна крава нарасна над 6,7 пъти, от фуражна овца — с близо 19% (за периода 1948—1983 г.), средният настриг на вълна от фуражна овца се увеличи 2,5 пъти, а средната носливост от кокошка — над 2 пъти. Приведените данни потвърждават установената отпреди 10—15 години тенденция за развитие на животновъдството по интензивен път. Нарасналата продуктивност на

селскостопанските животни се отразява благоприятно върху снабдяването на населението с основни животински продукти. Съществува ясно изразена тенденция към увеличаване на количеството на произведените продукти, падащи се на едно лице от

Таблица 1

Нарастване броя на селскостопанските животни по години при база 1939=100

Селскостопански животни	1939	1948	1956	1960	1970	1980	1983
Говеда,	1 495 412	119	107	97	84	120	119
В т. ч. крави	536 722	131	108	102	107	131	130
Биволи	326 720	93	78	58	24	16	11
Овце	9 027 915	103	87	103	107	117	122
Свине	742 518	145	190	344	319	516	508
Кози	550 764	131	118	45	61	79	92
Коне	614 406	91	77	35	28	20	19
Магарета	173 181	102	119	148	176	195	203
Мулета и катъри	34 807	107	103	93	86	88	82
Птици*	—	11 380 160	121	205	296	360	379
Пчелни семейства*	—	413 392	101	151	185	151	145

*База 1948 г. = 100

Изчисленията са направени по данни на КЕССИ, „Статистически годишник на НРБ“ 1961, 1971, 1982, 1984.

населението. Количеството на месото и млякото от втората до осмата петилетка е нараснало над 2,7 пъти, на непраната вълна — над 2 пъти и на яйцата — близо 2,6 пъти.

Увеличаването на продуктивността на селскостопанските животни е свързано с внедряването на последните постижения на научно-техническия прогрес в животновъдството. Този процес не е безкраен, затова не може да се разчита само на интензивните фактори. Целесъобразно е и известно увеличаване на техния брой, особено в АПК и в другите селскостопански организации и подразделения, в които се получава основната част от млякото, вълната и месото. Това може да се постигне с подобряване качеството на фуражната база — увеличаване количеството на зърнено-хлебните и зърнено-фуражните култури предимно в аграрно-промишлените комплекси. В това отношение са постигнати известни успехи.

Така през периода 1970—1983 г. общите площи на естествените ливади в страната са се увеличили с 20,7%, на изкуствените пасища и пасищните комплекси — със 162,1%, а на мерите и пасищата с 23,0%. Площите на фуражните култури през периода 1970—1983 г. са нараснали с 24%, а производството на зърнено-фуражните култури — с 11,6%. Увеличило се е производството на царевична култура за силаж със 124,5% и на люцерна — с 3,8%. Същевременно чувствително е намаляло производството на крмно цвекло (с 165,2%) и на сено от естествените ливади (с 14,1%). Съществени изменения настъпили в производството на зърнено-фуражни и фуражни култури в селскостопанските организации и подразделения. В структурата на изразходваните фуражи за храна на селскостопанските животни преобладава делът на концентрирания и сочиня фураж. През 1978—1983 г. тяхното количество се увеличава с твърде бавни темпове, а количеството на грубия фураж намалява.

Нуждите от фураж в селскостопанските организации и подразделения към НАПС все още не са напълно задоволени с необходимите количества. Този недостатък представлява съществена пречка за увеличаване броя на селскостопанските животни и на тяхната продуктивност. Действително през последните години се разширяват площите на изкуствените комплексни пасища, на другите категории земи (орници за косене и др.), както и на мерите и пасищата, но тревният фураж от тези категории земи не се оползотворява напълно. Ето защо в Тезисите на Политбюро на ЦК на БКП „За последователно прилагане на икономическия подход и усъвършенстване на социалистическата организация на труда“ се казва: „Необходимо е да бъде разработена комплексна програма за основно подобряване и интензивно използване на пасищата и ливадите, като усилията бъдат насочени към пълно обновяване на тревния състав, задоволяване потребностите от торове и механизация за отглеждане и прибиране на продукцията.“

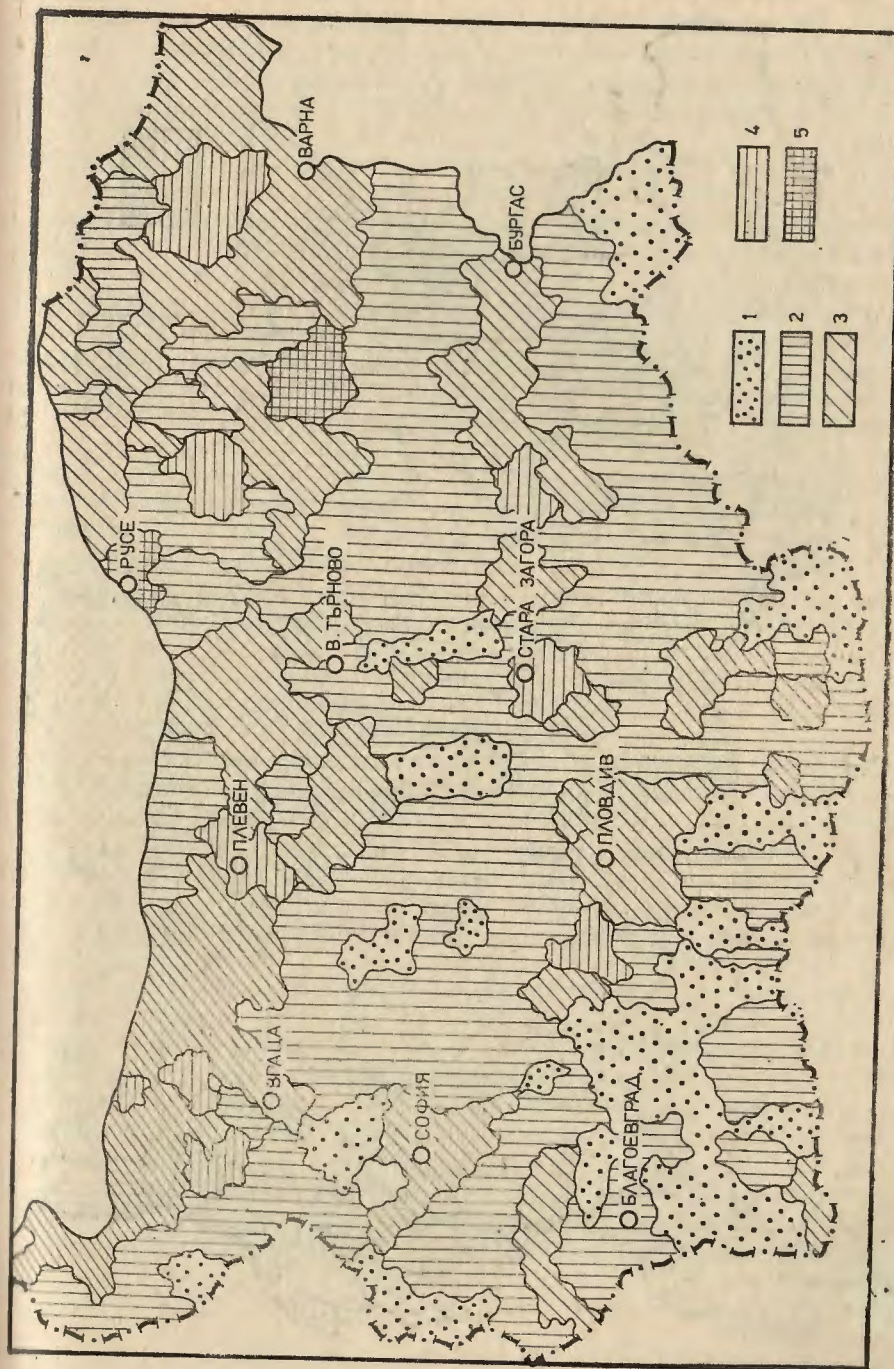
Увеличаване на продукцията от животновъдството може и трябва да се постига за сметка на по-рационалното използване на наличните ресурси от фуражи. В това отношение е специално внимание следва да се отдели на създаването на пасищни комплекси в планинските и полупланинските области. Икономическите резултати от неколкогодишното съществуване на изградените над 500 такива комплекси показват, че този метод на оползотворяване на тревните ресурси следва да се насърчава. Особено добри крайни икономически резултати са постигнати в АПК в планинските и полупланинските части на Бургаски, Шуменски, Търговишки и Ямболски окръг („Планините — люлка на интензивното животновъдство“, в-к „Кооперативно село“, Год. ХХХ, бр. 162, 12. VIII. 1980 г.). Този метод на оползотворяване на тревните фуражи е свързан с провеждането на мероприятия от производствен и организационен характер.

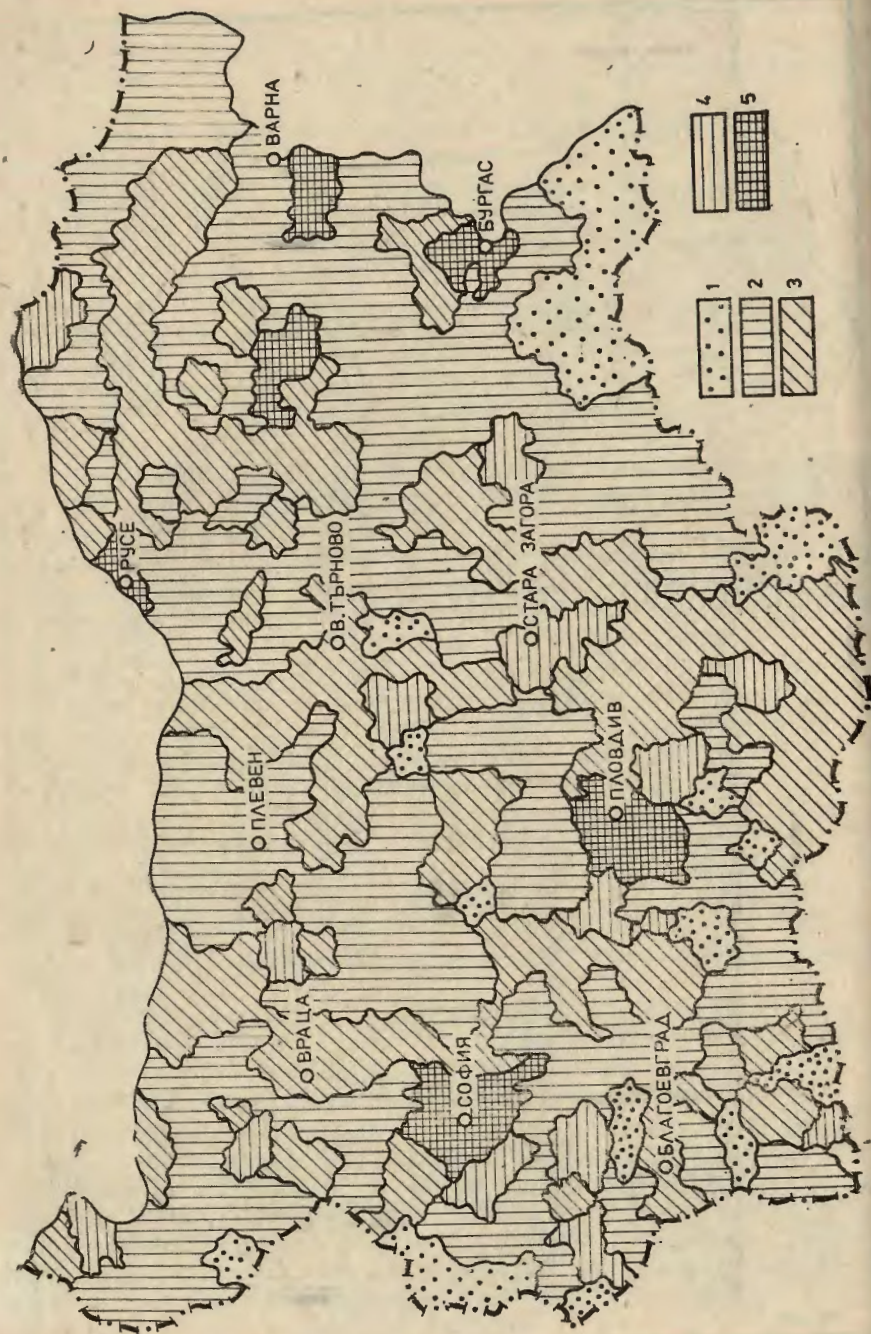
Уместно е за пасищни комплекси да се подбират най-перспективните, най-богатите на тревен фураж участъци. Това се налага от обстоятелството, че в повечето случаи наклонените терени не могат да бъдат разоравани и засявани с фуражни треви, тъй като много бързо и с голяма сила тук се проявява дълбочинната и плоскостната ерозия. При подходящи условия най-добре е пасищните комплекси да се затревяват със зърнено-бобови култури, които са богати на белтъчини и от тях се получават по-големи количества протеин. Сравнително големи крайни икономически резултати се постигат в онези комплекси, в които наред с коренищните тревни видове се засяват бобови култури (зимен грах, зимен фий), някои житни треви, тритикале, овес и др. При оборудването на пасищните комплекси е важно в тях да се изградят олекотени и евтини сгради, да се избягва строежът на монолитни и скъпо струващи сгради. В планинските и полупланинските райони, в които няма постоянно течаща вода, да се използва енергийният потенциал на постоянно духащите ветрове за използване на подпочвени води с оглед задоволяване нуждите на селскостопанските животни.

Много добри икономически резултати могат да се получат при най-рационалното използване на тревните фуражи в пасищните комплекси. За аридните климатични условия на нашата страна е целесъобразно парцелното засяване на треви. През лятото, в условията на силни засушавания, тревите бавно се възстановяват. Това налага престоят на селскостопанските животни в един парцел да не превишава 4—5 дни. Така могат да се възстановят по-бързо тревните запаси и от отделни територии да се получат по-големи количества скорбелни единици.

Високо резултатно използване на пасищните комплекси може да се постигне, при условие че се осъществява тясна специализация на животновъдството в планинските и полупланинските области. Откриват се възможности да се отглеждат овчи стада за производство на месо и вълна и крави стада — само за месо. По този начин само един пастир ще бъде в състояние да се грижи за 300—400 овце.

С изграждането на пасищни комплекси в планинските и полупланинските терени частично се решават проблемите с фуражната база на говедовъдството и овцевъдството в местните АПК. Въпреки постигнатите успехи не може да се оползотворят тревните ресурси поради малкия брой на животните. С оглед да се постигне оптимално оползотворяване на наличните фуражи е целесъобразно създаването на пасищни комплекси между асоциирани аграрно-промишлени комплекси. В зърнопроизводителните райони на страната АПК не разполагат с достатъчно количество пасищни площи и тревни фуражи. Същевременно преобладават концентрираните и комбинирани фуражи. АПК в пла-

нинските и полупланинските части на страната притежават ограничени количества концентрирани фуражи, поради което по-слабо са застъпени свиневъдството и птицевъдството. Това налага да се обмисли въпросът за обединяване възможностите на АПК с различен природен потенциал. Например икономически изгодно е асоциирането на АПК в Дунавската равнина с тези на Предбалкана и Стара планина, числящи се към един и същи ОАПС. По този начин ще се постигне и относително по-равномерно териториално разположение на селскостопанските животни в отделните природо-географски единици на страната. Сега съществуващата териториална организация на животновъдството (по селищни системи) не може да се счита за най-ефективната. Обикновено гъстотата на животните (в условни глави) е най-голяма в онези селищни системи, в които има и най-голяма гъстота на населението (фиг. 1 и фиг. 2). При сравняване на двете фигури се потвърждава становището ни за сравнително неравномерното разположение на селскостопанските животни, най-вече за високата им концентрация в крайградските зони. Най-ниска е средната гъстота на селскостопанските животни в планинските и полупланинските райони и в АПК с подчертана растениевъдна специализация. Можем да направим следния извод, че най-голяма е средната гъстота на селскостопанските животни в селищните системи от I, II и III функционален тип, а най-малка — в тези от IV и V функционален тип.

Важен е проблемът за рационалното използване, т. е. пълноценното оползотворяване на всички животински продукти в месокланичните и месопереработващите предприятия. Все още не са решени напълно въпросите, свързани с дълбочинната преработка на месото и месните субпродукти (Цанев, А., 1979). Следва по-активно да се използват безотпадните технологии, да се прилагат биотехнологии в месопереработката, да се въведат нови методи за охлаждане, замразяване и съхраняване на месото и месните продукти. Обикновено отпадъците от месокланичните предприятия се използват за консумация, за фураж в свинефермите и в рибовъдните стопанства. До 70-те години кланичната кръв се използваше като лепило при производството на шперплат в дървообработващите предприятия. През последните години неговото производство намалява поради заменянето му с талашитови плоскости в мебелното производство. По тази причина кланичната кръв и конфискати се използват като фураж при угодяване на свинете, при производството на пенобетон и като фураж в рибните стопанства.

Около 50% от костите и 70% от рогокопитните суровини се подлагат на по-нататъшна преработка. По-голяма част от костите се изпраща в Русе, където се произвежда костен полуфабрикат за

фураж. От рогакопитните суровини се произвежда туткал. През последните години мебелната ни промишленост работи с ограничени количества от него, а използва механични свързващи изделия и лепила, произведени по химичен метод.

Костните отпадъци могат да се използват по-рационално и ефективно (Бутански, Ив., 1977). Наличието на големи количества от тях ни дава основание да считаме, че има условия за изграждане на предприятия за производство на желатин. В България желатин не се произвежда. Внася се в ограничени количества от социалистически и развити капиталистически страни. Приложението му е голямо: в сладкарската промишленост; в медицината (като кръвоспиращо средство); в биологията; във фармацевтичната промишленост (за производство на капсули и медицински свещи); в химическата промишленост (изготвяне на светочувствителен слой за киноленти, фотохартия, рентгенови ленти, хартия, бои, изкуствено бижу и др.). Наложително е изграждането на два завода за желатин — един в Средна Северна България и един в Южна Централна България. Икономическият ефект ще бъде по-голям, ако към големите месопрееработващи предприятия бъдат изградени инсталации за производство на желатин. По този начин по рационално ще се използват костните суровини и ще се задоволят потребностите на населението с български желатин. Това ще бъде в съответствие с Декемврийската програма на партията за попълно задоволяване растящите потребности на трудещите се (1972).

ЛИТЕРАТУРА

- Б у т а н с к и, И в. За по-нататъшното усъвършенстване и модернизирване на месопрееработващата промишленост. — Хранителна промишленост, 1977, № 10, с. 8.
- П о л о в, И л. Проблеми на автоматизацията на производствените процеси в хранително-вкусовата промишленост. — Хранителна промишленост, 1977, № 10, с. 13.
- Ц а н е в, А. Приложение на безотпадните технологии при добива и преработването на месото. — Хранителна промишленост, 1979, № 5, с. 1.

THE DEVELOPMENT OF STOCK-BREEDING IN BULGARIA

D. Donchev, P. Rukova

S u m m a r y

From the viewpoint of its importance stock-breeding holds the second place after plant growing within the agricultural structure. The livestock productivity has risen considerably. The per capita output of some agricultural products has increased by 2,5

times on the average. The fodder base is being constantly improved. The consumed forages are dominated by the industrial and succulent ones. The livestock is unevenly distributed on the territory. Its highest density can be observed in the settlement systems belonging to the first, second and third functional types while the lowest density in the fourth and fifth functional types respectively. To make the best use of all livestock products it is necessary to add to the existing slaughter and packing-houses special workshops manufacturing gelatin and bone-glue.